

คุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นอาสาสมัคร

Quality of working life in Retired Senior Volunteer of Brain bank.

ฐิติมา ไชยมาตย์¹, รศ. สำเร็จ จันทรสุวรรณ²

Thitima Chaiyamat, Assoc. Prof. Samroeng Chantrasuwan

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นอาสาสมัครสมอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ อาสาสมัครสมองที่อยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 82 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นอาสาสมัครสมองคือ คุณลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลด้านหน่วยงานที่สังกัดก่อนเกษียณอายุ ข้อมูลด้านสุขภาพ/โรคประจำตัว ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านการลดการพึ่งพา และ ความต้องการด้านการหาประสบการณ์ใหม่ๆในสังคม โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ABSTRACT

This article aims to investigate factors affecting quality of working life in Retired Senior Volunteer of Brain bank. The sample in this research involved 82 seniors who worked as senior volunteers for the Brain bank in Khon Kaen province. Statistics used Multiple Regression Analysis.

The analysis of multiple independent variables and a dependent variable which affected to quality of working life in Retired Senior Volunteer of Brain bank, found that factors of personal characteristics, working place before retiring, health condition, physical need, dependence reduction, and new experience perception were affected in work life quality on retired people with statistical significance level of 0.05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน, อาสาสมัครสมอง

Keywords: Quality of working life, senior volunteer for the Brain bank.

¹ นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
M.A. student in Development Sociology, Graduate School, Khon Kaen University.

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Assoc. Prof. , department of Sociology and Anthropology , faculty of Humanities and Social Science Khon Kaen University.

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศในทุกๆด้าน ซึ่งส่งผลให้ประชากรไทยมีอัตราการเจริญพันธุ์ลดลงและประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้น กล่าวคือ อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุอยู่ในภาวะที่สูงกว่าประชากรวัยทำงานและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2542 ประชากรที่อายุ 60 ปีหรือสูงกว่า ในโลกมีอยู่ประมาณเกือบ 600 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรโลกเกือบทั้งหมด 6,000 ล้านคน แม้ว่าสัดส่วนของประชากรสูงอายุของประเทศที่พัฒนาแล้วจะสูงกว่าถึงร้อยละ 19 ซึ่งเปรียบเทียบกับประเทศที่กำลังพัฒนา ในอีกประมาณ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2593 ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขนาดกว่า 3 เท่าของปัจจุบัน คือจะเพิ่มเป็น 2,000 ล้านคน ของประชากรโลกในเวลานั้น สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 33 สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว และร้อยละ 19 ของประเทศกำลังพัฒนา แต่กว่าร้อยละ 80 หรือ 1,600 ล้านคนของประชากรสูงอายุจะมาจากประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่าประชากรผู้สูงอายุปัจจุบันของไทยจะมีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก แต่เมื่อวัดด้วยประชากรสูงอายุ ก็นับว่าสูงเป็นอันดับที่ 16 ของโลก (United Nation, 1999; ฌาพร ชโยวรรณ, 2542) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 9.2 ในปี พ.ศ. 2543 และมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 11.4 และ 15.3 ในปี พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2563ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงนี้กำลังนำประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชากรโดยตรงทั้งในส่วนของ

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและประชากรวัยแรงงานที่ต้องแบกรับภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น

ธนาคารสมอง เกิดจากพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานในที่ประชุมมหาสมาคม ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2543 เนื่องในมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งมีประเด็นรับสั่ง เกี่ยวกับเรื่องธนาคารสมอง โดยการนำผู้ที่เกษียณอายุแล้วทั้งจากภาครัฐ และเอกชน แต่ยังมีความรู้ความสามารถ มาช่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของประเทศ ดังนั้นคณะรัฐมนตรี จึงได้ดำเนินการเพื่อสนองพระราชเสาวนีย์ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการจัดตั้งธนาคารสมอง โดยมีมติมอบหมายให้ทุกกระทรวง/ทบวง สำนวจทรัพยากรบุคคลที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วด้วยการลาออกหรือเกษียณอายุ แต่ยังมีสุขภาพดี มีความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้น การวิจัย หรือการพัฒนาประเทศ มีความพร้อมและสมัครใจเป็นวุฒิสมาชิกธนาคารสมอง แล้วแจ้งข้อมูลดังกล่าวให้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ทราบ และให้ สศช. มีฐานะเป็นหน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง มีหน้าที่รวบรวมข้อมูล จัดทำบัญชีหรือทำเนียบผู้ทรงคุณวุฒิ จำแนกเป็นรายสาขาให้ตรงตามความต้องการในการพัฒนาประเทศ และเป็นตัวกลางประสานเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้วุฒิสมาชิกได้นำความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญมาช่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเสนอแนะมาตรการต่อคณะรัฐมนตรีในอันที่จะนำวุฒิสมาชิกเหล่านี้มาร่วมทำงานเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุ

ที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมองในจังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเจริญและมีการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการแข่งขันกันมากขึ้น ซึ่งความเจริญก้าวหน้าส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันอาจส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและคุณภาพการทำงานของผู้อยู่สูงอายุที่อยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและความต้องการของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้อยู่สูงอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้อยู่สูงอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้อยู่สูงอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 82 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้ยังมีผู้อยู่สูงอายุที่เป็นผู้เกษียณอายุที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ในจังหวัดอื่นๆอีก หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) คือ วุฒิสภาสาธารณสุขที่อาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาจากผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมอง ในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Structure Interview) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นตัววัดตัวแปรเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของวุฒิสภาสาธารณสุข ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีความครอบคลุมในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษา

คุณลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล

ผู้เกษียณอายุ ที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมองเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 71-75 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.8 ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมองส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากถึงร้อยละ 90.2 สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 4-6 คน ด้านระดับการศึกษาพบว่า ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี และปริญญาเอก ร้อยละ 34.1 เท่ากัน สำหรับหน่วยงานที่สังกัดก่อนเกษียณอายุ พบว่าส่วนใหญ่ ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมองสังกัดหน่วยงานภาครัฐ มากถึงร้อยละ 92.7 ทั้งนี้ ในประเด็นด้านความชำนาญและความถนัดของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข พบว่า ส่วนใหญ่มีความชำนาญทางด้านการศึกษาถึงร้อยละ 40.2 ส่วนปัญหาด้านสุขภาพพบว่า ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมองส่วนใหญ่

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลความ ปัจจัยด้านความต้องการของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก

ปัจจัยด้านความต้องการ	n	\bar{x}	S.D	แปลความ
ความต้องการด้านร่างกาย	82	3.27	0.37	มาก
ความต้องการสังคม	82	3.02	0.36	มาก
ความต้องการเศรษฐกิจ	82	2.79	0.50	มาก
ความต้องการลดการพึ่งพา	82	3.06	0.44	มาก
ความต้องการหาความรู้ใหม่ๆ	82	3.01	0.32	มาก

มีโรคประจำตัวคือ โรคหัวใจและหลอดเลือด ถึงร้อยละ 43.9

ผลการศึกษาคูณลักษณะด้านความต้องการของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก พบว่า ผู้เกษียณอายุมีความต้องการด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.27 ด้านความต้องการด้านสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.02 ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.79 ความต้องการที่จะลดการพึ่งพาผู้อื่นอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ความต้องการหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 ความต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆทางสังคม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 (ตารางที่ 1)

คุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก พบว่า ภาพรวมของคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28

ด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ด้านสัมพันธภาพทางสังคมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 และด้านความมั่นคงในชีวิตอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านสังคม ความต้องการลดการพึ่งพา ความต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิก

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานคือ หน่วยงานที่สังกัดก่อนเกษียณอายุ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านสุขภาพ/ ความต้องการด้านร่างกาย ด้านการลดการพึ่งพา และการหาประสบการณ์ใหม่ๆ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ของคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข

ปัจจัยด้านความต้องการ	b	Beta	t	Sig.
หน่วยงานที่สังกัดก่อนเกษียณอายุ	0.083	0.029	2.864	0.005
ข้อมูลด้านสุขภาพ/โรคประจำตัว	0.120	0.034	3.531	0.001
ความต้องการด้านร่างกาย	0.093	0.036	-2.580	0.012
ความต้องการด้านการลดการพึ่งพา	0.095	0.047	2.037	0.045
ความต้องการด้านการหาประสบการณ์ใหม่ๆ	0.141	0.040	3.503	0.001
ค่าคงที่ 11.273	82	2.79	0.29	น้อย

อภิปรายผล

ความต้องการทางด้านร่างกาย พบว่าผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมีความต้องการด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขส่วนใหญ่มิโรคประจำมากถึงร้อยละ 86.6 สำหรับผู้เกษียณอายุยังมีความต้องการที่จะสามารถจัดการตนเองได้เมื่อยามเจ็บป่วย ต้องการให้ร่างกายของตนกระปรี้กระเปร่าสดชื่นเสมือนที่เคยเป็นมาในอดีต เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้ตามปกติหรือสามารถทำงานต่างๆได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น ปัญหาด้านสุขภาพ หรือโรคประจำตัวในผู้สูงอายุเป็นตัวแปรที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงด้านอายุ การเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายก็ทรุดโทรมลง เกิดการเสื่อมถอย มีโรคประจำตัว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อไปถึงด้านจิตใจของผู้เกษียณอายุด้วย

ความต้องการด้านสังคม พบว่าผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมีความต้องการด้านสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.02 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ยอมให้สังคมลืมว่าท่านมีความสำคัญและ

เป็นประโยชน์ต่อสังคมอยู่ในระดับมาก ถึงร้อยละ 87.7 และต้องการได้รับการยกย่องจากครอบครัว สังคม และเพื่อนร่วมงาน ร้อยละ 81.7 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุข ยังมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่มและสังคม ความต้องการยอมรับและความเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัว และสังคม ความต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัว ของกลุ่ม ของชุมชนและของสังคม ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับลูกหลานในครอบครัว และสังคมได้ (มาร์ศรี นุชแสงพลี, 2532)

ความต้องการด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขมีความต้องการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.79 และเมื่อพิจารณา ส่วนใหญ่ต้องการมีรายได้หลังเกษียณอายุเพื่อไว้ใช้จ่ายในส่วนที่จำเป็นมากที่สุด ถึงร้อยละ 62.2 ทั้งนี้อาจหมายถึงการประกันสังคม เมื่อเข้าสู่วัยชราภาพและเลิกประกอบอาชีพแล้วจะได้รับบำนาญชราภาพเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีมั่นคง

ปลอดภัย ตามสมควรและอัฒนาพในบั้นปลายของชีวิต ไม่เป็นภาระของบุตรหลานและสังคม ถ้าหากครอบครัวและสังคมได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยผู้สูงอายุให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบั้นปลายชีวิต (ศรีทับทิม พาณิชพันธ์, 2534: 52-56) นอกจากนั้นยังพบว่าผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกต้องการมีเงินทองไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมาก คิดเป็นร้อยละ 56.1 เนื่องด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น คือ การมีรายได้เพื่อไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จะทำให้ผู้เกษียณอายุรู้สึกว่าตนเองไม่ต้องเป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม

ความต้องการที่จะลดการพึ่งพาผู้อื่น

พบว่า ผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกมีความต้องการด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่ต้องการมีอิสระทางความคิด ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาคอยบอกให้ทำตาม รองลงมาคือ ความต้องการที่จะทำงาน โดยไม่ต้องพึ่งพาหรือเป็นภาระของผู้อื่น ซึ่งเป็นการลดการเป็นภาระของผู้สูงอายุแก่ครอบครัวและสังคมในบั้นปลายชีวิต การลดการพึ่งพาผู้อื่น อาจอยู่ในรูปแบบการช่วยเหลือตนเองในกิจกรรมต่างๆ การเข้ากลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ เพื่อให้ตัวของผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นภาระของสังคม สำหรับผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่าตนเองยังมีกำลังและความสามารถในการดำรงชีวิตได้ตามปกติ และสามารถทำงานได้ แม้ว่าจะไม่ใช่งานประจำดังเช่นในอดีตก็ตาม แต่การที่ผู้เกษียณได้มีกิจกรรมหลังการเกษียณอายุนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รู้สึกว่าตนเองยังสามารถพึ่งตนเองและไม่เป็นภาระของสังคมและครอบครัว

ความต้องการหาความรู้

ของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกพบว่า ผู้เกษียณอายุมีความต้องการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เกษียณอายุที่

เป็นวุฒิสมาชิกต้องการหาความรู้ของ ตนเองเพื่อไม่ให้หลงลืมนั้นอาจเป็นเพราะต้องการนำความรู้ที่สั่งสมมา มาพัฒนาและถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง โดยผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกต้องการหาความรู้ 78.0 ต้องการนำความรู้ความสามารถของท่านมาถ่ายทอดให้กับคนอื่นๆ สอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (เกษม ตันติผลาชีวะ และกุลยา ตันติผลาชีวะ, 2528) อธิบายว่า เมื่อผู้อยู่ในวัยสูงอายุ การเรียนรู้ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้ได้รับความสำเร็จ ในแง่สุขภาพจิต การเรียนรู้จะเป็นการกระตุ้นจิตใจ และเป็นการแลกเปลี่ยนความสนใจกับผู้อื่น เช่น การเรียนในระบบการศึกษาผู้ใหญ่ การเรียนในมหาวิทยาลัยเปิด เป็นต้น

ความต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ

ทางสังคม ของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกพบว่า ผู้เกษียณอายุมีความต้องการด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสมาชิกเป็นผู้มีมากด้วยความสามารถและประสบการณ์ การหาประสบการณ์ใหม่ๆของบุคคลเหล่านี้ อาจเป็นการได้พักผ่อนกับบุตรหลานคนในครอบครัวตามสถานที่แปลกใหม่ เห็นได้จากการพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เกษียณอายุมีความต้องการที่จะได้ท่องเที่ยวพักผ่อนกับบุตรหลานตามสถานที่ท่องเที่ยวแปลกใหม่และสวยงามมาก ถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.7 และ 22.0 ตามลำดับ รองลงมาคือ การได้เข้ากลุ่มทางสังคม เพื่อพบปะสังสรรค์พูดคุยมากถึงร้อยละ 61.0

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ (พัฒนาองค์ความรู้ และสนับสนุนทฤษฎี)

จากการศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขการ สมองพบว่า แนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาสนับสนุนที่น่าเชื่อถือที่สุดคือ แนวคิดความต้องการของผู้สูงอายุ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความต้องการในแต่ละด้านในวัยผู้สูงอายุ รวมถึงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่จะสะท้อนให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ความต้องการด้านเศรษฐกิจและการลดการพึ่งพาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขการสมอง

นอกจากนั้น ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขการสมอง แต่ละคนมีความคาดหวังในจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร สะท้อนให้เห็นภาวะของผู้สูงอายุที่ทำงานเป็นกลุ่ม ตามแนวคิด Learning Organization ของเปียมพงศ์ นัยบ้านด่าน (2543) อธิบายว่า องค์กรการเรียนรู้ คือ องค์กรที่ซึ่งคนในองค์กรได้ขยายขอบเขตความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคลระดับกลุ่มและระดับองค์กรเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่บุคคลในระดับต่างๆ ต้องการอย่างแท้จริงเป็นองค์กรที่มีความคิดใหม่ๆและการแลกเปลี่ยนของความคิดได้รับการยอมรับเอาในใส่และเป็นองค์กรที่ซึ่งบุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในเรื่องของวิธีการที่จะเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์กรประกอบไปด้วย การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร (Personal Mastery) ความมีสติ (Mental Model) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร (Shared Vision) การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) และระบบการคิดของคนในองค์กร (Systems Thinking)

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1. หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ และวัยหลังเกษียณอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุหลายคนยังมีความสามารถที่จะทำงาน และมีความรู้ความสามารถ เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญในการพัฒนาประเทศได้ รวมถึงกลุ่มกิจกรรมต่างๆควรมีการดำเนินการและติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมหลังวัยเกษียณ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อีกด้วย

2. ครอบครัว เป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรักการเอาใจใส่ผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการความรักความเอาใจใส่ เป็นผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง การมีคนในครอบครัวอยู่พร้อมหน้า จะช่วยส่งผลทางด้านอารมณ์และจิตใจผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุ ที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขการครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้สูงอายุในกลุ่มอื่นๆด้วย เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นเกษตรกร เนื่องจากจะเห็นความแตกต่างในอีกมิติหนึ่งที่ว่า เกษตรกรไม่มีวันเกษียณอายุ ซึ่งเชื่อมโยงกับสภาพของจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกว่าร้อยละ 80 เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร

2. ในการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เกษียณอายุ ที่เป็นวุฒิสภาสาธารณสุขการครั้งต่อไปควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว อาจทำให้รับรู้ข้อมูลได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

บรรณานุกรม

1. นภาพร ชโยวรรณ. (2542). สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ในการประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วยผู้สูงอายุผู้สูงอายุ ด้วยคุณภาพ. วันที่ 22-24 พฤศจิกายน 2542.
2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2542) .สรุปผลการปฏิบัติงานวุฒิสภาศาลาการสมอ.สรุปผลการดำเนินการ.
3. มารศรี นุชแสงพลี. (2532). “ปัจจัยที่อิทธิพลความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ : มีกรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
4. ศรีทับทิม พานิชพันธ์. (2538). สิทธิและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย และนานาชาติ กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
5. เกษม ตันติผลาชีวะ และกุลยา ตันติผลาชีวะ. (2528). การรักษาสุขภาพอนามัยในวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ.; อรุณการพิมพ์
6. เปี่ยมพงศ์ นุ้ยบ้านด่าน. (2547). องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization).[Online]/available.URL : http://www.natres.psu.ac.th/Journal/Learn_Organ/index.htm